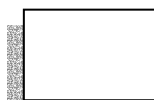
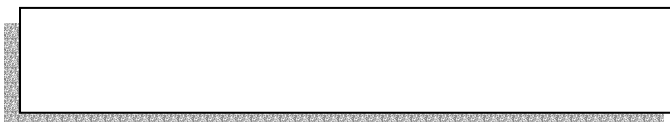
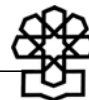

:

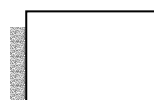
:

:

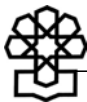
۱	چکیده
۱	مقدمه
۲	وضعیت موجود
۷	استانداردهای تغذیه تعریف شده در سبد کالای خانوار و ارقام برنامه
۸	ضعف قانون در زیر بخش دام و طیور
۸	وضعیت سرمایه‌گذاری، نقدینگی و یارانه‌ها
۱۱	وضعیت تشکل‌های زیربخش دام و طیور
۱۱	وضعیت صنایع تبدیلی و تکمیلی در زیربخش دام و طیور
۱۳	کمبود تولید نهاده‌های دام و طیور و افزایش جهشی قیمت آن
۱۵	ضعف پوشش بیمه‌ای در صنایع دام و طیور
۱۶	وضعیت بهره‌وری در زیربخش دام و طیور
۱۸	دخالت‌های بی‌برنامه دولت در تولید، بازار مصرف و قیمت‌گذاری
۲۳	پیشنهاد‌های اجرایی
۲۵	منابع و مآخذ

با توجه به نقش قابل توجه بخش کشاورزی در اشتغال (۲۳ درصد)، تأمین مواد غذایی و سهم آن در ارزش تولید ناخالص داخلی و صادرات غیرنفتی (۳۱ درصد)، ارزش کل سرمایه‌گذاری‌های انجام شده در زیربخش دام و طیور کشور ۳۱۵ هزار میلیارد ریال است که در حال حاضر به تولید ۸۶۶ هزار تن گوشت قرمز، ۸۲۵۱ هزار تن شیر، ۱۴۶۸ هزار تن گوشت مرغ و ۷۰۱ هزار تن تخم مرغ در کشور منجر شده است. بهره‌وری پایین سرمایه در بخش دام و طیور کشور نشان می‌دهد که واحدهای تولیدی دام و طیور، کوچک، خرد و قدیمی بوده و تلفات سرمایه و انرژی، علوفه‌ودان در این واحدها مشهود است. به رغم وجود قوانین مصوب در راستای حمایت قانونی از سرمایه‌گذاری در این زیربخش و همچنین وجود یارانه‌ها و حمایت‌های قانونی در ازای اجرای طرح‌های خودکفایی و کاهش واردات فراورده‌های دام و طیور، تأمین نقدینگی برای توسعه سرمایه‌گذاری‌ها و سرمایه در گردش از سوی بانک‌ها و صندوق‌های توسعه سرمایه‌گذاری بخش کشاورزی بسیار اندک و ناچیز و در بسیاری از مواقع خارج از زمان مطلوب بوده است. البته لازم به ذکر است که تولیدکنندگان کشور به دلیل سوءمدیریت‌های ناشی از ناتوانی در تنظیم تولید و بازار مصرف (توسط وزارتخانه‌های مسئول) در این بخش در مواجهه با تعرفه سنگین صادرات، عملاً بازارهای هدف صادرات خود را از دست داده‌اند (و این فرایندی است که با زحمات فراوان در رقابت با سایر کشورها تنظیم می‌شود، و به راحتی نیز تخریب می‌شود).

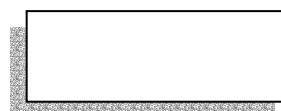

با توجه به فعل و انفعالات بازار جهانی، افزایش تقاضا به دلیل افزایش جمعیت، بروز پدیده خشک‌سالی در اکثر مناطق جهان، شیوع بیماری آنفلونزای فوق حاد پرندگان طی سه سال گذشته و کاهش تولیدات جهانی منابع غذایی، افزایش کم سابقه قیمت محصولات، کالاهای و نهاده‌های بخش کشاورزی، دو صنعت مهم و راهبردی دامپروری و پرورش طیور کشور با چالش‌ها، آسیب‌ها و تهدیدات جدی مواجه ساخته و به تبع آن تمامی دامداران و مرغداران به‌عنوان تولیدکنندگان این زیربخش مهم اقتصادی جامعه با کمبودهای فراوان مالی، پشتیبانی و تولیدی مواجه شده‌اند. این

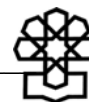

روند همچنین منجر به بروز آسیب‌های اقتصادی و اجتماعی در دو سوی محور تولیدکننده - مصرف‌کننده و در نهایت افزایش قیمت‌ها و نارضایتی عمومی در سطح جامعه شده است.

کمیسیون کشاورزی، آب و منابع طبیعی مجلس شورای اسلامی و کار گروه امور دام این کمیسیون با درک این واقعیت و دریافت نگرانی‌های عمومی مردم عزیز میهن اسلامی و جمع‌بندی مجموعه نظرات تولیدکنندگان این دو صنعت و همچنین بررسی سیاست‌ها و اقدامات وزارت جهاد کشاورزی به‌عنوان متولی سیاستگذاری در تولید و همچنین متولی تنظیم بازار مواد پروتئینی (گوشت قرمز، گوشت مرغ و تخم‌مرغ) در سراسر کشور، اقدام به ورود به این موضوعات کرده و با برگزاری جلسات کارشناسی همه‌جانبه با حضور نمایندگان وزارت جهاد کشاورزی و مدیر عاملان کلیه اتحادیه‌های تولیدکنندگان و صنایع دام و طیور سراسر کشور و اتحادیه‌های مرکزی و اخذ دیدگاه‌های آنان، علل و عوامل بروز نابسامانی‌ها و چالش‌ها و نحوه برون رفت از این شرایط و ایجاد شرایط سالم و پایدار در عرصه تولید و بازار مصرف را جمع‌بندی کرده و خاطرنشان ساخته است که اگر واقع‌گرایی، تفکر اقتصادی، برنامه‌ریزی‌های بلندمدت و کلان‌نگر، قانون‌گرایی، مشتری‌مداری و برقراری عدالت در سیاستگذاری‌ها و اقدامات چرخه «تولیدکننده - دولت - مصرف‌کننده» حاکم نشود، روند معیوب فعلی، آشفتگی موجود در بازار تولید و مصرف را تداوم خواهد بخشید و اگر این موارد به‌صورت جدی در همه فرایندهای طراحی شده عملی شود، به سرعت شاهد اصلاح ساختار و ایجاد عقلانیت و ثبات در عرصه تولید و مصرف خواهیم بود. آنچه در سطور آتی نگاشته شده است، نتایج این بررسی‌ها به‌صورت اجمال و همچنین ارائه راهکارهای تفاهم شده در جلسات کارشناسی است.

زیربخش دام و طیور حدود ۳۱ درصد از ارزش‌افزوده بخش کشاورزی و حدود ۴/۵ درصد از تولید ناخالص داخلی را به خود اختصاص داده است. از سال ۱۳۳۳ برای اولین بار با واردات تعدادی جوجه و تخم‌مرغ از نژادهای اصلاح شده، شالوده فعالیت صنعت مرغداری به شیوه نوین در کشور بنیان‌گذاری شد. بعد از پیروزی انقلاب اسلامی، توزیع گوشت مرغ تحت عنوان یارانه‌ای و با کالابریک آغاز شد. مرغداران در سال ۱۳۶۳ موظف بودند که در ازای دریافت هر قطعه جوجه یک روزه به قیمت ۴۶ ریال و ۲/۵ کیلوگرم دان به قیمت هر کیلو ۴۵ ریال، در ۶ هفته و پس از کسر ۸ درصد تلفات، ۱/۱۵۰ کیلوگرم گوشت مرغ تحویل دولت بدهند. در سال ۱۳۷۵ سیاست آزادسازی گوشت مرغ و تخم مرغ به تصویب شورای اقتصاد رسید.

درحالی که در سال ۱۳۶۹ مصرف سرانه گوشت قرمز حدود دو برابر مصرف سرانه گوشت مرغ بود، شرایط به گونه‌ای پیش رفت که در سال ۱۳۷۹ این معادله عوض شد و مصرف گوشت مرغ بر گوشت قرمز پیشی گرفت. مهم‌ترین استان‌های تولیدکننده گوشت مرغ به ترتیب مازندران، خراسان، فارس، اصفهان، آذربایجان شرقی، مرکزی و تهران هستند که حدود ۵۰ درصد تولید کشور را برعهده دارند.

تولید گوشت مرغ صنعتی در جهان نیز در سال ۲۰۰۷ به ۸۶ میلیون و ۱۷۰ هزار تن رسیده است. جداول زیر، میزان تولید گوشت مرغ و همچنین میزان سرانه مصرف را در کشورهای منتخب نشان می‌دهد:

(کیلوگرم)

۱/۸	۳	۶/۵	۷/۶	۸/۱	۱۶/۴	۱۶/۷	۲۰/۸	۳۵/۶	۳۶/۵	۳۹	۴۶/۳	

Source: Food and Agriculture Organization.

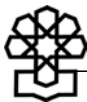
(هزار تن)

۱۱۰۰	۱۱۸۰	۱۱۲۰	۱۲۸۰	۱۴۶۸	۲۰۵۰	۲۶۷۰	۷۵۰۰	۹۵۰۰	۱۰۷۰۰	۱۶۰۴۰		

Source: Ibid.

درحالی که سرانه مصرف گوشت مرغ در جهان معادل ۱۲ کیلوگرم است، همان‌گونه که در جداول ۱ و ۲ آمده است، سرانه مصرف گوشت مرغ در ایران ۲۰/۸ کیلوگرم بوده و بیانگر این مطلب است که از نظر تولید و سرانه مصرف، ایران جزء ده کشور اول دنیا و سرانه مصرف آن حدود دو برابر مصرف دنیا است.

براساس مندرجات سالنامه آماری سال ۱۳۸۵ مرکز آمار ایران، تعداد بهره‌برداران در پرورش انواع طیور و ماکیان کشور، ۲,۱۸۵,۶۰۰ نفر هستند که در مرغداری‌های سراسر کشور و همچنین به صورت پرورش بومی و خانگی به فعالیت مشغول هستند. از این میزان، حدود ۶۰۰ هزار نفر به صورت صنعتی و نیمه‌صنعتی به تولید طیور مشغول بوده که بیش از ۹۰ درصد تولید صنعت مرغداری کشور را به خود اختصاص می‌دهند. ظرفیت ثبت شده مرغداری‌های پرورش مرغ گوشتی کشور معادل ۲۴۳,۰۰۰,۰۰۰ قطعه در سال و در قالب ۱۷۲۶۷ مرغداری است. همچنین ظرفیت ثبت شده پرورش مرغ تخم‌گذار کشور معادل ۷۶,۰۴۶,۰۰۰ قطعه است که در قالب ۱۴۳۲ مرغداری متمرکز است و از این ظرفیت در سال ۱۳۸۳ و در شرایط حداکثری تولید، به میزان ۷۵۸ هزار تن

بهره‌برداری شد.

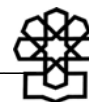
. تعداد مؤسسات تولید جوجه یکروزه کشور ۱۶۰

مؤسسه است که نیاز کشور را برآورده و بخشی از آن نیز به سایر کشورها صادر می‌شود.

مجموع دام کشور را می‌توان به ۸۷,۰۲۶,۰۰۰ رأس دام سبک و ۸,۸۰۹,۰۰۰ رأس دام سنگین تقسیم‌بندی کرد که شامل ۹۱۵,۰۰۰ رأس گاو اصیل، ۴,۰۶۰,۰۰۰ رأس گاو آمیخته و ۳,۱۳۴,۰۰۰ رأس گاو بومی و مابقی نیز گاو میش و شتر است. حدود ۱,۶۳۷,۶۹۴ رأس دام‌های سنگین در قالب ۱۴۰۷۶ گاوداری صنعتی و مابقی در قالب دامداری‌های نیمه‌صنعتی، سنتی و عشایری پرورش داده می‌شوند.

/

میزان تولید گوشت قرمز (بدون احتساب گوشت خوک) در جهان در سال ۲۰۰۷ میلادی معادل ۷۹۴۳۳ هزار تن بوده و متوسط سرانه تولید جهان معادل ۱۱/۹۱ کیلوگرم محاسبه می‌شود. در این سال نیوزیلند با سرانه تولید ۲۸۸/۷۲ کیلوگرم در رده اول تولید جهان و ایران با سرانه تولید ۱۲/۲۷ کیلوگرم در رده هفتاد و دوم جهان قرار داشته است. جداول زیر، میزان سرانه مصرف و میزان تولید گوشت قرمز را در کشورهای منتخب نشان می‌دهد:

(کیلوگرم)

۳۱	۳۳	۳۴	۳۵	۳۸	۴۱	۴۵	۵۰	۵۵	۶۰	۷۹

: سرانه مصرف گوشت قرمز در ایران در سال ۲۰۰۳ معادل ۱۱/۸۲ کیلوگرم است. این رقم در سال ۲۰۰۷ به ۱۲/۶۹ کیلوگرم رسیده است.

Source: Ibid.

(کیلوگرم)

۱۲/۲۷	۳۹/۴۲	۳۹/۷۰	۳۹/۷۲	۴۰	۴۱/۸۱	۶۵/۲۶	۷۳/۱۷	۱۴۰/۴۰	۱۴۷/۰۱	۱۸۰/۴۰	۲۸۸/۷۲

Source: Ibid.

(هزار تن)

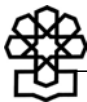
۱۲۹۶	۱۵۵۲	۱۶۴۲	۱۷۴۵	۱۹۸۸	۲۸۹۲	۲۹۱۳	۳۵۵۲	۸۰۲۰	۱۲۱۴۹	۱۲۵۰۲

: ایران با تولید ۸۶۷ هزار تن در رده هجدهم جهان قرار دارد.

Source: Ibid.

براساس مندرجات آمار سال ۱۳۸۲ مرکز آمار ایران، بهره‌برداران پرورش دام سنگین ۱,۲۸۶,۴۷۶ نفر و پرورش‌دهندگان دام سبک ۱,۵۵۹,۰۰۱ نفر هستند که در قالب دامداری‌های سنتی روستایی و عشایری، دامداری‌های نیمه‌صنعتی و صنعتی و مزارع مختلف به فعالیت در این خصوص مشغول هستند.

میزان تولید شیر خام در جهان در سال ۲۰۰۷ میلادی معادل ۶۷۱۳۰۰ هزار تن بود که متوسط سرانه تولید شیر خام معادل ۱۰۰/۶۳ کیلوگرم محاسبه شده است. نیوزیلند با سرانه‌ای معادل ۳۷۸۸/۹۶ کیلوگرم در رده اول، ایرلند با ۱۲۰۹/۵۸ کیلوگرم در رده دوم و دانمارک با ۸۴۴/۹۷ کیلوگرم در رده سوم جهان قرار گرفته بودند. براساس گزارش‌های وزارت جهاد کشاورزی، ایران

با سرانه تولید ۱۱۷/۹ کیلوگرم شیر، در رتبه شصت و هشتم جهان قرار دارد. جداول زیر میزان سرانه مصرف و تولید شیر خام و میزان تولید را در کشورهای منتخب نشان می‌دهد:

(کیلوگرم)

۱۳۴	۱۳۵	۱۳۶	۱۳۹	۱۴۳	۱۴۸	۲۰۰	۲۰۴	۲۱۰	۲۱۷	۲۵۰

: سرانه مصرف شیر خام در ایران در سال ۲۰۰۷ معادل ۱۱۸ کیلوگرم است.

Source: Ibid.

(کیلوگرم)

۱۱۷/۹	۴۸۸	۴۹۴	۴۹۹	۵۳۴	۵۹۱	۶۱۰	۶۵۴	۶۷۱	۸۴۵	۱۲۱۰	۳۷۸۹

Source: Ibid.

(هزار تن)

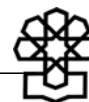
۱۲۵۵۲	۱۴۴۵۰	۱۵۸۴۲	۲۴۵۴۹	۲۵۴۶۴	۲۷۹۳۵	۳۲۲۰۶	۳۳۲۳۰	۳۵۹۸۸	۸۴۱۸۹	۱۰۲۹۲۳

: ایران با تولید ۸۳۱۲ هزار تن در رتبه ۱۹ جهان قرار دارد.

Source: Ibid.

/ ( )

...

براساس بند «و» ماده (۱۸) قانون برنامه پنج‌ساله چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، مقرر شده که در راستای اصلاح ساختار تغذیه به‌گونه‌ای اقدام شود که افزایش تولید مواد پروتئینی سرانه سهم پروتئینی حیوانی و شیلاتی را از ۲۳/۳ گرم در روز در پایان برنامه سوم به ۲۹ گرم در روز در پایان برنامه چهارم توسعه ارتقا دهد و الگوی تغذیه بهبود یابد. براساس محاسبات مجموعه پشتیبان سند ملی توسعه بخش کشاورزی، اگر درصد پروتئین گوشت دام سنگین معادل ۱۲/۳۲ درصد، گوشت دام سبک ۹/۵۸ درصد، گوشت مرغ ۱۳/۶۸ درصد، شیر ۳/۳۰ درصد و تخم‌مرغ ۱۱/۳۷ درصد محاسبه شود، طبق اهداف کمی مندرج در کتاب سند ملی توسعه بخش کشاورزی، عرضه سرانه پروتئین بر مبنای گرم در روز به شرح زیر خواهد بود:

(گرم)

							( )	( )	/
۲/۷۸	۰/۲۶	۱۱/۱۰	۳/۰۵	۸/۰۵	۱/۸۵	۱/۹۱	۲۹		

: سند ملی توسعه بخش کشاورزی.

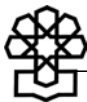
براساس این استانداردها و طبق آنچه که در سند ملی توسعه بخش کشاورزی در زیر بخش دام و طیور آمده است، هدف‌گذاری تولیدات در برنامه چهارم به شرح جدول زیر طراحی شده است:

(هزار تن)

۹,۵۵۶	۸,۹۱۳	۸,۳۱۲	۷,۷۵۰	۷,۲۲۱	۶,۳۱۶	تولید شیر
۹۲۱	۸۹۱	۸۶۵	۸۳۸	۸۱۴	۷۵۲	تولید گوشت قرمز
۱,۶۰۵	۱,۵۶۰	۱,۴۱۵	۱,۳۲۹	۱,۲۴۸	۱,۱۰۰	تولید گوشت مرغ
۷۸۹	۷۵۸	۷۲۸	۶۹۹	۶۷۱	۶۲۸	تولید تخم‌مرغ

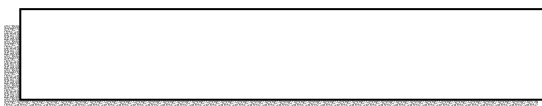
: براساس آمار مرکز آمار ایران، میزان جمعیت ایران در سال ۱۳۸۸ حدود ۷۲,۳۹۰,۰۰۰ نفر پیش‌بینی شده است.

براساس گزارش وزارت جهاد کشاورزی، تا پایان سال ۱۳۸۶ عملکرد تولیدات پروتئینی به شرح جدول زیر است. در مقایسه پیش‌بینی و عملکرد مشاهده می‌شود که تا پایان سال ۱۳۸۶، در زمینه تولید گوشت قرمز و گوشت مرغ، به میزان ۱ درصد، عملکرد از پیش‌بینی‌ها جلوتر و در زمینه تولید تخم‌مرغ و شیر، به ترتیب ۳/۷ درصد و ۰/۷۳ درصد از برنامه عقب هستیم.

				( )
۸,۲۵۱	۷,۷۵۲	۷,۱۶۰	۶,۳۱۶	تولید شیر
۸۶۶	۸۲۹	۸۰۰	۷۵۲	تولید گوشت قرمز
۱,۴۶۸	۱,۳۶۰	۱,۲۳۸۷	۱,۱۰۰	تولید گوشت مرغ
۷۰۱	۶۷۷	۷۵۹	۶۲۸	تولید تخم مرغ

معاونت امور دام وزارت جهاد کشاورزی.

از مشکلات موجود در زیربخش دام و طیور کشور، نبود قانونی جامع و منسجم برای تبیین جایگاه این زیربخش در امر آمایش، سرمایه‌گذاری و امنیت آن، چگونگی اعطای مجوزهای سرمایه‌گذاری، استانداردهای امر تغذیه و خوراک دام و طیور، نقش تشکلهای این زیربخش در ایجاد همگرایی و تصمیم‌سازی و مشارکت در برنامه‌های اقتصادی دولت، حفظ و ثبت ذخایر ژنتیکی، نحوه تنظیم بازار، نحوه حضور در بازارهای منطقه و دنیا و ... است

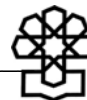
« »

طبق مفاد مندرج در سند توسعه کشاورزی، براساس پژوهش‌های انجام شده، در ساختار فعلی اقتصاد کشور، تزریق یک میلیارد ریال به هر یک از بخش‌های اقتصادی، موجب ارزش‌افزوده‌ای به مبلغ ۳/۴۵ میلیارد ریال در بخش کشاورزی، ۳/۰۲ میلیارد ریال در بخش خدمات و ۲/۹۲ میلیارد ریال در بخش صنعت خواهد شد.

ارزش کل سرمایه‌گذاری‌های انجام شده در زیربخش دام و طیور ۳۱۵ هزار میلیارد ریال است که در حال حاضر منجر به تولید ۸۶۶ هزار تن گوشت قرمز، ۸۲۵۱ هزار تن شیر، ۱۴۶۸ هزار تن گوشت مرغ و ۷۰۱ هزار تن تخم مرغ می‌شود.

به‌رغم وجود قوانین مصوب در راستای حمایت قانونی از سرمایه‌گذاری در زیربخش دام و طیور و همچنین برخی یارانه‌ها و حمایت‌های قانونی در ازای طرح‌های خودکفایی و کاهش واردات

فراورده‌های دام و طیور، تأمین نقدینگی برای توسعه سرمایه‌گذاری‌ها و سرمایه در گردش از سوی بانک‌ها و صندوق‌های توسعه سرمایه‌گذاری بخش کشاورزی بسیار اندک و ناچیز و در بسیاری مواقع خارج از زمان مطلوب است. بحث دریافت وثایق از سوی بانک‌ها و تأمین آن از سوی تولیدکنندگان نیز از جمله چالش‌های جدی است.

)

(

)

)

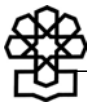
از سوی دیگر تاکنون هیچ اراده‌ای جدی از سوی دولت برای پیگیری و رسیدگی به این موضوع وجود نداشته و حتی دولت بدهی‌های خود به بانک کشاورزی که بالغ بر ۶۰۰۰ میلیارد ریال (به جز بدهی بابت صندوق بیمه محصولات کشاورزی) است را نیز پرداخت نکرده است. عملکرد سهم این زیربخش از اعتبارات حساب ذخیره ارزی، موضوع بند «ه» ماده (۱) قانون برنامه چهارم توسعه طی سال‌های ۱۳۸۴-۱۳۸۶ نیز در حدود ۲۲۳ میلیون دلار بوده که در حد اندازه این زیربخش نیست

. همچنین برنامه

تسهیلات موضوع بندهای «ج» و «د» تبصره «۲۸» قانون بودجه سال ۱۳۷۷ کل کشور درخصوص استمرار برنامه خودکفایی در تولید گوشت قرمز و پودر ماهی در ازای کاهش واردات بنزین در حال حاضر اجرا نشده و عملکردی ندارد.

طبق بررسی‌های به عمل آمده در زمینه یارانه‌های بخش کشاورزی، مشخص شد که در کشورهای صنعتی نه تنها یارانه‌ها کم و محدود نشده‌اند، بلکه به‌عنوان مثال متوسط یارانه پرداختی به تولید صنعت طیور در اتحادیه اروپا حدود یک میلیون دلار به ازای هر روز و در آمریکا به ازای هر مزرعه تولیدی، حدود ۲۶۵۰۰ دلار است و یارانه صادراتی هر کیلو گوشت مرغ در آمریکا ۶۷ سنت و در اتحادیه اروپا برابر ۵۹ سنت است. از سوی دیگر بر طبق گزارش مؤسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی و اقتصاد کشاورزی، یارانه سال ۲۰۰۳ پرداختی اتحادیه اروپا به ازای هر رأس گاو شیری معادل ۹۱۳ دلار بوده و این رقم در آمریکا به ۱۲۰۰ دلار و در ژاپن به ۲۷۰۰ دلار افزایش می‌یابد. در حالی که در همین ایام، در ایران مبلغ یارانه پرداختی بابت هر رأس گاو شیری معادل ۸۸ دلار بوده است.

در سال‌های ۱۳۸۴-۱۳۸۶ در ایران کل یارانه‌های تخصیص یافته به زیربخش دام و طیور معادل ۲۸۸۵/۵ میلیارد ریال (شامل یارانه هدفمندسازی خوراک دام معادل ۵۴۷/۵ میلیارد ریال،

تسهیلات بانکی سرمایه‌ای یارانه‌دار معادل ۲۲۲۴ میلیارد ریال و کمک‌های فنی - اعتباری ۱۱۴ میلیارد ریال) است و این بدین معناست که در ازای سرمایه‌گذاری‌های این زیربخش معادل ۰/۹ درصد (طی سه سال) به بخش یارانه تعلق گرفته است و اگر هر دلار را معادل ۹۳۵۰ ریال محاسبه نماییم در مقام مقایسه با کشورهای صنعتی، در ازای ۳۰/۴ میلیارد دلار سرمایه این بخش، ۳۰۷ میلیون دلار یارانه پرداخت شده است. به عبارت دیگر به ازای هر واحد سرمایه‌گذاری انجام شده، ۱۰ سنت یارانه تعلق گرفته است و قطعاً این ارقام در قبال طرح‌های توسعه و خودکفایی کافی نیست.

ازسوی دیگر با توجه به وضعیت زیربخش دام و طیور و طرح‌های توسعه آن و براساس مندرجات سند ملی توسعه بخش کشاورزی، مقرر بوده که در طول برنامه چهارم توسعه، منابع مالی این زیربخش به شرح جدول زیر تأمین شود:

(ارقام به میلیون ریال)

۱,۲۳۵,۰۰۰	۹۷,۷۹۹	طرح جامع شیر
۴,۱۱۳,۰۰۰	۷۶,۱۰۲	طرح توسعه و افزایش تولید طیور
۳,۲۴۴,۰۰۰	۱۲۵,۶۵۲	طرح توسعه و افزایش تولید گوشت قرمز و سایر تولیدات دامی
—	۱۹,۵۷۶	طرح ارتقای راندمان بهره‌وری از نهاده‌ها و عوامل تولید
۱,۸۸۹,۰۰۰	۳۸۴,۷۵۵	طرح توسعه و تجهیز جایگاه‌های دام و طیور

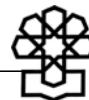
: سند ملی توسعه بخش کشاورزی.

براساس بررسی‌های انجام شده در طول سال‌های ۱۳۸۴-۱۳۸۶ متأسفانه اهداف مصرح در برنامه سند ملی درخصوص منابع مالی محقق نشده است. ارقام تخصیص یافته به شرح زیر است:

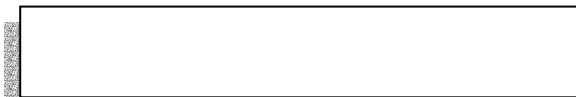
(ارقام به میلیون ریال)

۱,۲۳۵,۰۰۰	۹۷,۷۹۹	طرح جامع شیر
۴,۱۱۳,۰۰۰	۷۶,۱۰۲	طرح توسعه و افزایش تولید طیور
۳,۲۴۴,۰۰۰	۱۲۵,۶۵۲	طرح توسعه و افزایش تولید گوشت قرمز و سایر تولیدات دامی
—	۱۹,۷۶	طرح ارتقای راندمان بهره‌وری از نهاده‌ها و عوامل تولید
۱,۸۸۹,۰۰۰	۳۸۴,۷۵۵	طرح توسعه و تجهیز جایگاه‌های دام و طیور

: سند ملی منابع مالی ۱۳۸۷.

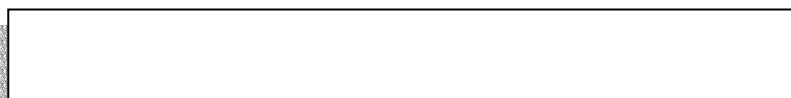

در سال ۱۳۸۷ نیز پس از پیگیری‌های بسیار زیاد و طاقت‌فرسا، ۸۰۰۰ میلیارد ریال تسهیلات سرمایه در گردش برای تأمین هزینه‌های صنعت طیور مصوب شده که در حال تقسیم‌بندی برای بانک‌های عامل استان‌هاست.

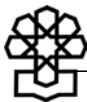

هدف از ایجاد تشکل‌ها، علاوه بر نقش سامان‌دهی تولید و ایجاد همگرایی و تنظیم روابط تولیدکنندگان، باید مشارکت جدی در تصمیم‌گیری‌های کلان اقتصادی و سرمایه‌گذاری و تنظیم برنامه تولید و بازار مصرف و تعیین الگوی مصرف و سرمایه‌گذاری نیز باشد. آنچه امروزه در کشور اتفاق می‌افتد، نه تنها به همگرایی‌های کامل منجر نمی‌شود، بلکه اساساً بخش دولتی اجازه مشارکت واقعی در تصمیم‌سازی‌ها را به این تشکل‌ها نداده و عملاً این تشکل‌ها خاصیت خود را از دست داده‌اند.

...

با عنایت به حجم تولید در این زیربخش وجود ظرفیت‌های بالقوه و بالفعل و جایگاه کشور در عرصه جهانی و با توجه به مفاد بند «ه» ماده (۱۸) قانون برنامه چهارم توسعه که حمایت از گسترش صنایع تبدیلی و تکمیلی بخش کشاورزی را برای کاهش ضایعات تا حد ۵۰ درصد (۶/۵) به ۳/۲۵ در این زیربخش) را مورد تأکید قرار می‌دهد و بند «ه» ماده (۱) همین قانون که حداقل ۱۰ درصد از منابع قابل تخصیص حساب ذخیره ارزی به بخش غیردولتی را مختص طرح‌های موجه بخش کشاورزی و سرمایه در گردش طرح‌هایی با هدفمندی توسعه صادرات تخصیص داده، ولی متأسفانه شاهد آن هستیم که هنوز

طبق برنامه‌های راهبردی تدوین شده توسط وزارت جهاد کشاورزی مقرر شده بود که ظرفیت جذب مواد خام صنایع شیر و سایر فراورده‌های لبنی در پایان برنامه چهارم به ۸,۹۰۰,۰۰۰ تن، جذب مواد خام صنایع فراورده‌های گوشتی (سفید و قرمز) به ۴۲۶,۰۰۰ تن، جذب مواد خام صنایع بسته‌بندی به ۳۸۳,۰۰۰ تن، افزایش ظرفیت کشتارگاه دام به سطح ۷۰۵,۰۰۰ تن، افزایش ظرفیت کشتارگاه طیور به سطح ۱,۹۴۸,۰۰۰ تن، میزان جذب ماده خام صنایع ذرت خشک‌کنی معادل ۳,۶۷۷,۰۰۰ تن و میزان جذب مواد خام صنایع روغن‌کشی (کنجاله این کارخانجات در خوراک دام و طیور استفاده می‌شود) معادل ۸,۰۹۲,۰۰۰ تن افزایش یابد.

براساس بررسی‌های انجام شده، تا پایان سال ۱۳۸۶ وضعیت صنایع تبدیلی و تکمیلی فوق‌الاشاره به شرح زیر است.

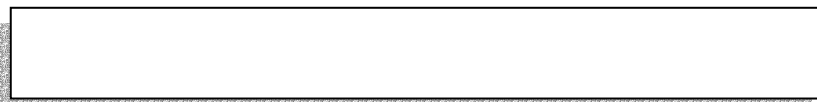
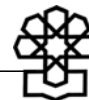
این صنایع نیازمند نوسازی، بهینه‌سازی و اصلاح ساختار است. شاید در برخی موارد، ظرفیت‌های اعلامی از هدف برنامه بالاتر باشد، لکن بخش عمده این صنایع فاقد استانداردهای لازم است. برای مثال از مجموع ۴۰۲ واحد کشتارگاه دام، فقط تعداد ۴۲ واحد آن صنعتی و دارای استانداردهای لازم است یا از مجموع ۷۱۰ واحد فراوری شیر، تعداد انگشت شماری از آنها کارخانجات مدرن صنایع شیر و تولید فراورده‌های لبنی هستند. بار میکروبی موجود در شیر خام و بعضاً محصولات تولیدی، عدم وجود شرایط بهینه بهداشتی در فراورده‌های گوشتی (قرمز و مرغ) و باقی ماندن بخشی از امعا و احشای مرغ در مرغ‌های بسته‌بندی شده و نبود وضعیت کیفی تعریف شده در بسته‌بندی‌های گوشت قرمز و اساساً فروش این محصولات بدون رعایت شرایط بهداشتی به صورت گوشت و مرغ فله و ... بیانگر وجود چالش‌های جدی در این زمینه است.

	( )	
کشتارگاه دام	۴۰۲	۴۰۸,۸۲۰ تن
کشتارگاه طیور	۱۹۲	۱,۹۹۶,۷۷۶ تن
بسته‌بندی گوشت قرمز	۳۷۳	۸۸۴,۱۴۱ تن
بسته‌بندی گوشت مرغ	۳۰۰	۶,۲۴۴,۰۰۰ قطعه
بسته‌بندی تخم‌مرغ	۱۸	۴۴,۰۲۰ تن
فراوری شیر	۷۱۰	۱۱,۹۰۸,۳۸۰ تن
کارخانجات روغن‌کشی		۱,۵۰۰,۰۰۰ تن کنجاله

: معاونت آب و خاک و صنایع وزارت جهاد کشاورزی.

: واحدهای اعلام شده جدول فوق، لزوماً به معنای واحدهای مدرن صنعتی نیست

و از این ظرفیت‌ها نیز استفاده نمی‌شود.

گرچه در سال‌های پس از پیروزی انقلاب اسلامی تلاش‌های بسیاری برای تأمین نهاده‌های مورد نیاز در تولید شتابان دام و طیور کشور به عمل آمده که بخش قابل توجهی از این مواد اولیه هم‌اکنون در داخل کشور تولید و تأمین می‌شود. لکن به‌رغم همه این تلاش‌ها هم‌اکنون بخشی از علوفه و دان مورد نیاز دامداری‌ها و مرغداری‌ها و تقریباً اکثر مکمل‌های تولید دان طیور از خارج از کشور تأمین می‌شود.

در برنامه‌های راهبردی وزارت جهاد کشاورزی، تا پایان برنامه چهارم توسعه مقرر بود میزان تولید اقلام علوفی به شرح «تولید ذرت دانه‌ای ۲,۹۰۴,۰۰۰ تن، انواع علوفه از قبیل جو، یونجه و سایر گیاهان علوفی معادل ۱۸,۵۰۰,۰۰۰ تن» افزایش یابد. براساس آمارهای موجود، میزان تولید اقلام علوفه‌ای در سال‌های ۱۳۸۴-۱۳۸۶ و واردات برخی اقلام علوفه‌ای در شش ماهه اول سال ۱۳۸۷ به شرح زیر است که بیانگر عدم توفیق کامل در این برنامه‌ها است:

(ارقام به هزار تن)

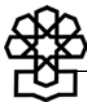
۶۳۴	۳۵۶۷	۳۴۵۰	۲۸۵۷	جو
۱۸۵۷	۲۶۵۲	۲۶۱۲	۲۶۰۸	ذرت دانه‌ای
۴۶۸				دانه سویا
۳۸۵	۱۳۵	۱۱۵	۱۰۵	کنجاله سویا
۵۴	۲۶۳	۲۵۱	۲۱۵	انواع کنجاله بدون سویا
—	۶۰۶۸	۵۶۰۰	۶۰۲۹	یونجه خشک و سایر لگوم‌ها
—	۸۰۶۲	۶۷۰۰	۵۷۶۵	ذرت علوفه‌ای و سایر نباتات علوفی
۱۱	۱۶۵۰	۱۵۰۰	۱۵۰۰	سبوس گندم

: معاونت امور تولیدات گیاهی وزارت جهاد کشاورزی.

: ارقام ذکر شده در بحث واردات، فقط برای شش ماهه اول ۱۳۸۷ است و قطعاً تا پایان ۱۳۸۷ رقم بالاتری واردات خواهیم

داشت.

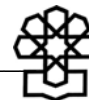
آمارها نشان می‌دهد که کشور برای حفظ وضع موجود در زمینه تولید دام و طیور، نیازمند واردات برخی از اقلام علوفه‌ای است و اگر بخواهیم با حداکثر ظرفیت تولید نموده و استاندارد تأمین پروتئین در سبد تغذیه خانوار را ارتقای بیشتری ببخشیم، ضروری است برای تأمین علوفه آن یا ظرفیت تولید را ارتقا بخشیده و یا حجم واردات را افزایش داده و در زمان‌های مناسب اقدام به خرید و واردات نمود.

طبق بررسی‌های به‌عمل آمده، در زمینه واردات اقلام علوفه‌ای به‌رغم داشتن اطلاعات لازم از میزان نیاز سالیانه، متأسفانه از زمان تصمیم‌گیری تا واردات علوفه و از زمان ورود تا انجام عملیات توزیع، دستگاه‌های متولی دچار بوروکراسی شدید بوده و بعضاً زمان را به شدت از دست داده و در شرایطی بحرانی عملیات واردات صورت می‌پذیرد. اعطای تسهیلات بانکی، تأمین اعتبار، تخصیص ارز، گشایش خط اعتباری و ... نیز از جدی‌ترین چالش‌های امر واردات نهاده‌های دام و طیور است. همچنین معضلات ناشی از سرمازدگی و خشک‌سالی اخیر نیز مزید بر علت شده و نابسامانی‌ها را تشدید نموده است. این در حالی است که متوسط قیمت اقلام علوفه‌ای در سال‌های ۱۳۸۴-۱۳۸۷ نیز به‌صورت جهشی افزایش یافته و موجب بروز کسری بودجه در امر خرید و واردات اقلام علوفه‌ای شده است.

در سال زراعی ۱۳۸۶-۱۳۸۷، به دلیل افزایش بیش از حد قیمت‌ها، دولت نهم طی لایحه‌ای درخواست تصویب اعتبار ارزی از محل حساب ذخیره ارزی برای واردات کالاهای اساسی و همچنین اقلام علوفه‌ای داشت که در مجلس هفتم به دلیل مبهم بودن لایحه و عدم ارائه جزئیات کالاهای از سوی دولت، این لایحه به تصویب نرسید و در نهایت دان و علوفه مورد نیاز صنعت دام و طیور کشور به‌موقع در اختیار تولیدکنندگان قرار نگرفت و این امر نیز نابسامانی‌های این زیربخش را تشدید کرد. افزایش ناگهانی قیمت‌های دان و علوفه موجب شد که قیمت تمام شده تولیدات دام و طیور افزایش یافته و در تولید سال ۱۳۸۷ تأثیر منفی داشته باشد. ضمن اینکه به دلیل بهره‌وری پایین در امر تولید به لحاظ مواردی که در بخش بهره‌وری تولید به تفصیل در مورد آن توضیح داده خواهد شد، امکان تنظیم قیمت تمام شده با شرایط بحرانی و یا تغییرات جهشی قیمت‌ها نبوده و علی‌رغم وجود این معضلات، قیمت‌گذاری تولیدات پروتئینی نیز با دقت لازم صورت نمی‌پذیرد و معمولاً به زیان تولیدکننده تمام می‌شود. بررسی‌ها نشان می‌دهد که تعیین قیمت‌ها بین ۱۰ تا ۲۵ درصد به زیان تولیدکنندگان این زیربخش بوده و عملاً دامداران و مرغداران را با زیان‌های زیادی روبه‌رو ساخته است.

جدول زیر تغییرات قیمت برخی مواد اولیه تولید دان و علوفه مورد نیاز مرغداری‌ها و دامداری‌ها را نشان می‌دهد:

(ارقام به ازای هر کیلو به ریال)

	۱۸۸۱	۱۶۳۴	۱۵۷۵	یونجه خشک
۲۳۷۲۲۵۱۹	۱۸۴۸	۱۳۶۵	۱۲۵۶	سیبوس گندم
۳۷۹۸	۲۴۳۹	۱۸۲۱	۱۷۱۸	دانه جو
۴۴۹۶	۳۷۳۱	۲۳۷۳	۲۰۹۶	کنجاله تخم پنبه
۳۶۶۱	۲۷۹۱	۲۰۰۸	۱۸۲۵	دانه ذرت
۵۴۱۹	۴۰۶۷	۳۱۹۴	۳۰۹۹	کنجاله سویا
۳۴۳۹	۲۱۹۰	۱۶۲۵	۱۵۶۷	تغاله چغندر قند با ملاس
۳۰۶۵	۲۳۶۸	۲۰۶۴	۱۸۸۱	گندم دامی
۸۲۱۱	۷۳۰۳	۶۷۴۵	۶۵۹۲	پودر ماهی

: معاونت امور دام و وزارت جهاد کشاورزی.

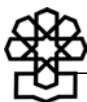
: میانگین قیمت در سال ۱۳۸۷ بر مبنای ۵ ماهه اول است.

براساس بند «ج» ماده (۱۸) قانون برنامه چهارم توسعه، باید تا پایان برنامه، پوشش حداقل ۵۰ درصدی بیمه محصولات کشاورزی و عوامل تولید با بهره‌برداری از خدمات فنی بخش خصوصی و تعاونی توسط صندوق بیمه محصولات کشاورزی ایجاد گردد.

طبق بررسی‌های انجام شده نه تنها این موضوع در زیربخش دام و طیور محقق نگردیده، بلکه اساساً صندوق فوق در استفاده از خدمات فنی بخش خصوصی و تعاونی برنامه‌ای ارائه نکرده و صرفاً در قالب اعتبارات مندرج در بودجه حرکت خود را تنظیم می‌نماید. ضمن اینکه دولت سهم خود در ارتباط با عملیات بیمه‌ای صندوق را طی سنوات گذشته پرداخت ننموده و صندوق بیمه تا پایان سال ۱۳۸۶ به میزان ۶۴۸۹ میلیارد ریال از دولت بستانکار بوده که از این میزان حدود ۴۰ درصد متعلق به زیربخش دام و طیور است.

البته لازم به ذکر است که تولیدکنندگان زیربخش دام و طیور توانایی لازم برای پرداخت کامل حق بیمه را نداشته و حجم کار آنها متناسب با تعداد نیروی انسانی صندوق نمی‌باشد، همچنین مسئولان اجرایی دانش فنی و اطلاعات علمی کافی برای برآورد ریسک و ارزیابی خسارات محصولات در بحران‌های ایجاد شده را نداشته و علاوه بر آن، هیچ الزامی قانونی برای تولیدکنندگان دام و طیور (به جز جوجه یک روزه) جهت بیمه نمودن تولیدات و کارگاه‌ها و مزارع نیز وجود ندارد.

طبق برنامه پنج‌ساله چهارم، هدف‌گذاری وزارت جهاد کشاورزی در امر بیمه صنایع دام و طیور به شرح زیر تنظیم شده است:

- افزایش سطح پوشش بیمه‌ای دام از ۵,۴۸۵,۵۷۵ واحد دامی در سال زراعی ۱۳۸۲-۱۳۸۳ به ۴۶,۷۰۴,۶۳۰ واحد دامی در سال زراعی ۱۳۸۷-۱۳۸۸.

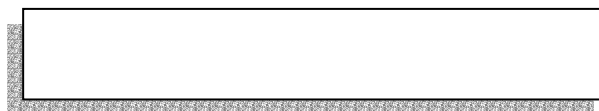
- افزایش سطح پوشش بیمه‌ای طیور از ۲۷۲,۶۴۸,۰۰۰ قطعه در سال زراعی ۱۳۸۲-۱۳۸۳ به ۶۴۱,۱۳۵,۰۰۰ قطعه در سال زراعی ۱۳۸۷-۱۳۸۸.

براساس اعلام وزارت جهاد کشاورزی و همچنین صندوق بیمه محصولات کشاورزی، عملکرد صندوق در سال زراعی ۱۳۸۶-۱۳۸۷ به شرح جدول زیر است:

( )	( )	( )		
۱۰۵,۶۰۴,۰۰۰,۰۰۰	۱۴۹,۱۸۸,۰۰۰,۰۰۰	۷۸,۰۸۳,۰۰۰,۰۰۰	۴,۴۴۳,۴۰۲ رأس	دام
۱۷۹,۵۰۸,۰۰۰,۰۰۰	۳۱۵,۰۰۲,۰۰۰,۰۰۰	۱۱۱,۵۸۰,۰۰۰,۰۰۰	۴۲۶,۹۸۱,۳۷۲ قطعه	طیور

: صندوق بیمه محصولات کشاورزی، ۱۳۸۷.

همان‌گونه که در جدول مشخص گردیده میزان انحراف صندوق از برنامه به ترتیب ۹۰/۵ درصد و ۳۳/۵ درصد درخصوص دام و طیور است.

بر طبق مطالعات سازمان بهره‌وری کشور، شاخص‌های عمومی بهره‌وری در زمینه دام و طیور بر مبنای سال پایه ۱۳۷۶، به شرح جدول زیر است:

شاخص بهره‌وری نیروی کار = تقسیم ارزش افزوده بر تعداد کارکنان زیربخش دام و طیور،

شاخص رقابت‌پذیری نیروی کار = تقسیم ارزش افزوده بر جبران خدمات کارکنان زیربخش

دام و طیور،

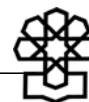
شاخص بهره‌وری سرمایه = تقسیم ارزش افزوده بر انباشت سرمایه ثابت زیربخش دام و طیور،

شاخص بهره‌وری انرژی = تقسیم ارزش افزوده بر ارزش انرژی مصرف شده زیربخش دام و

طیور،

شاخص بهره‌وری کل عوامل = تقسیم ارزش افزوده بر مجموع ارزش انباشت سرمایه ثابت و

جبران خدمات کارکنان زیربخش دام و طیور.

درصد ۲۲۳/۵	درصد ۱۸۰	درصد ۹۲/۸	درصد ۳۰۹/۵	درصد ۱۹۸/۴۷
------------	----------	-----------	------------	-------------

: سازمان بهره‌وری کشور، ۱۳۸۷.

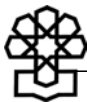
با توجه به مفاد جدول ۱۸، پایین بودن بهره‌وری سرمایه بیانگر این است که واحدهای تولیدی دام و طیور، کوچک، خرد و قدیمی بوده و تلفات سرمایه و انرژی و علوفه و دان در این واحدها مشهود است. ضمناً در بهره‌وری انرژی باید در نظر داشت که ارزش انرژی مصرفی، همراه با یارانه بوده و ارزش واقعی انرژی در این محاسبات لحاظ نشده است.

از سوی دیگر براساس برنامه تدوین شده، مقرر بوده است که اهداف کمی بهره‌وری در ضریب تبدیل خوراک دام و طیور به پروتئین، در برنامه چهارم توسعه به شرح زیر تغییر و رشد نماید:

			( )	
۱۹	۱۹/۴	۰/۳	۱۸/۷	وزن لاشه گوسفند و بره (کیلوگرم)
۱۴/۲۵	۱۵	۱/۹۳	۱۲/۹۵	وزن لاشه بز و بزغاله (کیلوگرم)
۱۷۳/۵	۱۶۴/۵	۲/۳	۱۵۴/۵	وزن لاشه گاو و گوساله (کیلوگرم)
۱۷۰	۱۶۰/۴۲۶	۱/۹	۱۵۴/۴	وزن لاشه گاو میش و گوساله گاو میش (کیلوگرم)
۲۰۸/۵	۱۸۸/۳	۰/۲۹	۲۰۵/۵	وزن لاشه شتر (کیلوگرم)
۷۴۰۰	۷۸۷۰	۲/۱۶	۶۶۵۰	شیر تولید شده به واحد دام اصیل (کیلوگرم)
۲۴۸۰	۲۴۲۶	۳/۵۸	۲۰۸۰	شیر تولید شده به واحد دام آمیخته (کیلوگرم)
۶۲۵	۶۷۳	۰/۸	۶۰۰	شیر تولید شده به واحد دام بومی (کیلوگرم)
۱۳۸۰	۱۴۴۶	۲/۳۳	۱۲۳۰	شیر تولید شده به واحد گاو میش (کیلوگرم)
۰/۴۸	۰/۴۶۷	۱/۸	۰/۴۴	ضریب تبدیل دان به گوشت مرغ (کیلوگرم مرغ زنده به دان)
۰/۳۷	۰/۳۶۶	۰/۵۵	۰/۳۶	ضریب تبدیل دان به تخم مرغ (کیلوگرم تخم مرغ به دان)
۴۵	۴۵	۱/۴	۴۲	جوجه تولیدی هر قطعه مرغ اجداد در دوره (قطعه)
۱۰۸	۱۱۷	۱/۵۵	۱۰۰	جوجه تولیدی هر قطعه مرغ مادر گوشتی در دوره (قطعه)

: معاونت امور دام وزارت جهاد کشاورزی، ۱۳۸۷.

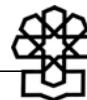
همان‌گونه که از مفاد جدول ۱۹ بر می‌آید، در ارتقای بهره‌وری نسبت به اهداف برنامه (به‌جز مواردی اندک)، وضعیت به‌نسبت خوبی وجود دارد اگرچه این وضعیت نسبت به متوسط جهانی و همچنین نسبت به عملکرد کشورهای صنعتی فاصله زیادی دارد و مضافاً اینکه در کشور ما به‌دلیل

عدم ثبات در بازار علوفه و تغییرات قیمت‌ها و شرایط اقتصاد و عدم وجود کیفیت لازم در تولید خوراک دام و دانه مصرفی مرغداری‌ها، نرخ بهره‌وری از آسیب‌پذیری بالایی برخوردار است. برای مثال در جدول مشاهده می‌گردد که وزن لاشه شتر نسبت به سال پایه منفی بوده و یکی از عوامل عمده آن خشک‌سالی مداوم در استان‌های شرقی و جنوب شرقی می‌باشد. همچنین پیش‌بینی می‌شود وضعیت شاخص‌ها در سال ۱۳۸۷ به دلیل نابسامانی‌های به وجود آمده از مطلوبیت لازم برخوردار نباشد.

برخلاف سیاست‌های کلی نظام و همچنین سیاست‌های تنظیمی برنامه پنج‌ساله چهارم مبنی بر واگذاری فعالیت‌های تصدی‌گری دولت به بخش‌های غیردولتی (تعاونی و خصوصی) از جمله مواد (۵)، (۶)، (۷)، (۲۴)، (۳۳) و (۱۱۴) (قانون برنامه سوم تنفیذی) و (۳۹)، در سال‌های برنامه چهارم مشاهده می‌گردد که اولاً تشکل‌های موجود در زیربخش دام و طیور یا به دلیل عدم واقعی بودن شرایط تشکیل تشکل مربوط، به رسمیت شناخته نمی‌شوند و یا به دلیل عدم توانمندی آنها، از ارجاع امور به آنها خودداری می‌شود و سازمان‌هایی چون «سازمان حمایت از تولیدکننده و مصرف‌کننده»، «سازمان بازرگانی داخلی و شرکت بازرگانی دولتی»، شرکت‌هایی همچون «شرکت پشتیبانی امور دام» و «شرکت خدمات حمایتی» در بخش دولتی و شرکت‌هایی چون «شرکت صنایع روستایی و عشایری جاهد»، «شرکت بازرگانی فجر اعتبار» و «شرکت سهامی صنایع شیر ایران» که از سوی دولت حمایت می‌شوند، همانند سال‌های گذشته مهار کلیه اقدامات از جمله حضور در تصمیم‌گیری قیمت‌ها، واردات نهاده‌ها، بازرگانی تخم‌مرغ، گوشت قرمز و سفید، تنظیم بازار، انجام تولید در سهمیه یارانه‌ای، توزیع علوفه و سبوس و ... را برعهده داشته و عملاً با حضور و دخالت‌های خود همواره به جای حل مسائل و مشکلات بازار تولید و مصرف، تنش‌هایی را به بازار تولید و مصرف تحمیل نموده و نارضایتی تولیدکننده و مصرف‌کننده را دامن می‌زنند.

در سال‌های برنامه چهارم به دلیل عدم ثبات در تصمیم‌گیری‌ها و تصمیمات مقطعی و خلق‌الساعه، بارها تعرفه واردات و صادرات کالاهای تولیدی و یا واردات نهاده‌های تولید زیربخش دام و طیور تغییر یافته که این موضوع خود به نابسامانی‌ها دامن زده است و تولیدکننده نمی‌تواند برنامه تولید خود را تنظیم و روندی رو به رشد را در سرمایه‌گذاری‌ها ترسیم نماید و حتی بسیاری از فعالان تولید در این زیربخش، سرمایه خود را به سایر بخش‌ها انتقال داده و یا ورشکست شده و از دایره تولید خارج شده‌اند.

برخلاف مفاد قوانین بودجه سال‌های ۱۳۸۴ و ۱۳۸۵ کل کشور که ورود گوشت قرمز و مرغ توسط دولت را (به‌جز برای موارد خاص و به‌صورت محدود) ممنوع اعلام کرده بود، وزارت جهاد کشاورزی همواره از طریق شرکت‌های غیردولتی اقدام به واردات گوشت قرمز و مرغ از کشورهای مختلف از جمله برزیل نموده است.

شرکت‌های واردکننده عمده در سال‌های ۱۳۸۴-۱۳۸۷ عبارت‌اند از:

شرکت پشتیبانی امور دام کشور، صنایع روستایی و عشایری جاهد، فارس محصول شیراز، دادار، تعاونی فراورده‌های گوشتی کشور، تعاونی تولیدکنندگان سوسیس و کالباس وطن، تعاونی گوشتین شیراز، آذر محصول، بازرگانی پدیده نیکان صبا و بازرگانی فجر اعتبار.

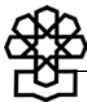
برطبق آمار گمرک جمهوری اسلامی ایران واردات گوشت قرمز در این مدت حدود ۱۵۵ هزار تن به ارزش تقریبی ۴۱۸ میلیون دلار، دام زنده حدود ۹ هزار تن و به ارزش تقریبی ۳۹ میلیون دلار و گوشت مرغ حدود ۵۰ هزار تن به ارزش تقریبی ۸۷ میلیون دلار بوده که به‌دلیل ورود آن تحت شرایط زمانی خاص و برای تنظیم بازار مصرف، بازار تولید داخلی را همواره تحت تأثیر خود قرار داده است. همچنین به‌رغم وضعیت نسبتاً مطلوب در تولید شیر و سایر فراورده‌های لبنی و تخم‌مرغ، برخلاف ممنوعیت‌ها، در طی همین مدت، به میزان ۱۵۸ هزار تن شیرخشک و سایر فراورده‌های لبنی به ارزش تقریبی ۳۹۸ میلیون دلار و تخم‌مرغ به میزان ۱۱۶ تن به ارزش تقریبی ۵۱۳ هزار دلار وارد کشور شده است. البته حجم دام زنده‌ای که به‌صورت قاچاق به‌ویژه از مرزهای شرقی وارد کشور می‌شود، در این محاسبات نیامده است.

تعرفه‌های واردات نیز از جمله معضلاتی است که به عدم ثبات در بازار تولید و مصرف تولیدات زیربخش دام و طیور می‌انجامد.

مطابق سیاست‌های اعلامی، تعرفه نهاده‌های تولید و اقلام علوفه‌ای وارداتی، ۴ درصد تعیین شده و این در حالی است که تعرفه واردات انواع میوه و محصولات باغی صفر اعلام شده است. به‌عبارت دیگر حتی در این قسمت نیز مصالح تولید دام و طیور کشور رعایت نشده است. البته اخیراً و بعد از بروز خشک‌سالی، نسبت به صفر نمودن تعرفه واردات برخی اقلام علوفه‌ای اقداماتی صورت گرفته است.

جدول ۲۰ تغییرات تعرفه در سال‌های ۱۳۸۴-۱۳۸۷ برای واردات نهاده‌ها و فراورده‌های دام و

طیور را نشان می‌دهد:

۴	۴	۲۵	۲۵	شیرخشک
۴	۴	۵۰	۵۰	گوشت قرمز
۴	۴	۵۰	۵۰	گوشت مرغ
۴	۴	۲۰	۲۰	دام زنده
۴	۴	۴	۴	کنجاله سویا
۴	۴	۴	۴	ذرت
۴	۴	۴	۴	جو
۴	۴	۴	۴	سیوس

: کتاب مجموعه مقررات واردات و صادرات (۱۳۸۴-۱۳۸۷).

نابسامانی‌های موجود در بازار تولید و عرضه محصولات پروتئینی، به بحث صادرات این محصولات نیز کشیده شده است.

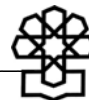
در تمام کشورهای جهان برای امر صادرات کالاها و خدمات و به‌دست آوردن بازار صادراتی در کشورهای هدف، حتی یارانه صادراتی نیز اعطا می‌شود، ولی برخلاف آن، تولیدکنندگان کشور ما به دلیل سوءمدیریت‌های ناشی از ناتوانی در تنظیم تولید و بازار مصرف وزارتخانه‌های مسئول در این زمینه، در مواجهه با تعرفه سنگین صادراتی، عملاً بازارهای هدف صادرات خود را از دست داده‌اند و این فرایندی که با زحمات فراوان در رقابت با سایر کشورها تنظیم می‌شود، به راحتی تخریب می‌شود. برای مثال برای صادرات گوشت مرغ و تخم مرغ از سال ۱۳۸۵ تاکنون به ترتیب ۳۰ و ۶۰ درصد عوارض صادراتی مقرر شده که خود باعث بروز مشکلاتی برای تولیدکنندگان شده است.

براساس آمار گمرک ایران، میزان صادرات این اقلام در سال‌های ۱۳۸۴-۱۳۸۶ و ۴ ماهه اول

سال ۱۳۸۷ به شرح زیر است:

( )	( )	
۳,۸۶۰,۲۹۵	۵۳۲	گوشت قرمز
۱,۹۷۵,۴۹۴	۱۶۴۲	گوشت مرغ
۴۸,۶۲۴,۷۰۳	۷۳۹۹۸	تخم مرغ
۲۴۰,۵۱۴,۹۲۷	۲۰۵۵۶۲	شیرخشک و سایر لبنیات
۳۱۴,۰۱۴,۹۴۰	۱۳۶۵۲۴	دام زنده

: گمرک ایران، ۱۳۸۷.

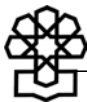

درحالی که براساس سند توسعه بخش کشاورزی مقرر گردیده است که زیربخش دام و طیور با صادراتی به میزان ۵۹۸,۰۰۰ تن محصولات تولیدی، ارزش افزوده‌ای معادل ۱,۶۵۳,۱۳۳,۰۰۰ دلار را در طی برنامه پنج‌ساله چهارم نصیب کشور کند براساس آمار گمرک ایران و با نگاهی به جدول فوق مشاهده می‌گردد که میزان صادرات (به‌جز عسل و پبله ابریشم) ۴۱۸,۲۵۸ تن با ارزش ۶۰۸,۹۹۰,۳۵۹ دلار بوده است، در همین حال میزان واردات در طی همین مدت (به‌جز عسل و پبله ابریشم) به ۴۸۸,۰۰۰ تن و ارزش ۹۳۹,۷۳۷,۷۵۰ دلار رسیده است.

در سال‌های اخیر، دولت در ارتباط با صنایع دام و طیور کشور، سیاست «یکی به نعل و یکی به میخ» را دنبال کرده است. حقیقتاً دامداران و مرغداران کشور نمی‌دانند که بالاخره باید خود را با شرایط اقتصاد بازار (نظام عرضه و تقاضا) هماهنگ نمایند یا باید روش اقتصاد برنامه‌ریزی شده (دخالتهای دولت در تنظیم قیمت) را رعایت نمایند؟ با توجه به شرایط کشور در برخی مواقع، دولت در بخش‌هایی از چرخه تولید - مصرف دخالت نموده و بازار قیمت در طرفین معادله تولیدکننده - مصرف‌کننده را تحت تأثیر قرار می‌دهد و معمولاً به‌دلیل نابسامانی‌ها و بوروکراسی‌های موجود در نظام اداری و پولی کشور، در تنظیم قیمت‌ها نیز ناموفق بوده و هم تولیدکننده و هم مصرف‌کننده ناراضی بوده‌اند.

در زمینه قیمت‌گذاری باید ضمن رعایت حقوق مصرف‌کنندگان، مبانی واقعی در قیمت تمام شده و سود تولیدکننده در نظر گرفته شود. در سال‌های اخیر به‌دلیل برخی اشکالات در تعیین قیمت‌ها و همچنین دخالت ندادن مناطق جغرافیایی و سهم دقیق هزینه‌ها، شاهد بوده‌ایم که اختلالات جدی در کمیت و کیفیت کالاهای عرضه شده به‌وجود آمده است. برای مثال در کشتارگاه‌های صنعتی مرغ، پس از کشتار، مرغ را در وان‌های آب انداخته که این امر نه تنها از لحاظ بهداشتی دارای اشکالات عدیده‌ای است، بلکه مرغ با جذب آب، دارای وزن بیشتر و کیفیت کمتر می‌گردد و یا در هنگام فروش گوشت، شاهد هستیم که برای تنظیم گوشت مخلوط، استخوان‌های فاقد گوشت، همراه با گوشت به مشتری داده می‌شود و یا اینکه در کشتارهای صنعتی دام شاهد حضور حدود ۴ گروه تحت عناوین دامدار، چوبدار، سلاخ و قصاب بوده که عملاً آنچه که به دامدار به‌عنوان بهای دام پرداخت می‌شود، پس از کسر کمیسیون هر یک از عوامل دیگر می‌باشد و از سوی دیگر به مصرف‌کننده نیز قیمتی بالاتر تحمیل می‌گردد. علاوه بر اینها، مشتریان نیز به‌دلیل فروش مواد پروتئینی به روش‌های سنتی، حق انتخاب لازم را نیز ندارند.

از سوی دیگر، حدود ۷۰ درصد از ترکیب دان مصرفی مرغداری‌ها از ذرت و سویا تأمین می‌شود که عمدتاً وارداتی است و قیمت آن به حدود ۳۸۰ دلار در هر تن رسیده است (۴۰ درصد ذرت و ۷۴ درصد سویا وارداتی است). قیمت جو در سال ۱۳۸۷ به ۳۷۹۸ ریال در هر کیلو افزایش

یافته و سبوس ضمن آنکه از منطق خاصی پیروی نمی‌کند، قیمت آن به ۲۳۷۲ ریال در هر کیلو افزایش یافته است. از دلایل افزایش قیمت نهاده‌ها در جهان می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- افزایش تقاضای جهانی،
- افزایش قیمت نفت،
- کاهش تولید ناشی از خشکسالی (به خصوص در اوکراین، اروپای شرقی و استرالیا)،
- افزایش نرخ برابری یورو در مقابل دلار،
- افزایش تولید اتانول از دانه ذرت،
- افزایش کرایه حمل دریایی و زمینی.

نتیجه این افزایش تغییرات قیمت‌ها به شرح زیر است:

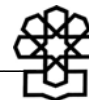
- قیمت دان ذرت آرژانتین از مبلغ ۱۱۳/۲ دلار به‌ازای هر تن در شهریور ۱۳۸۵ به ۱۸۸/۵ دلار در آبان ۱۳۸۶ (بدون کرایه حمل)،
- قیمت جو استرالیا از مبلغ ۱۸۰/۹ دلار به‌ازای هر تن در شهریور ۱۳۸۵ به ۳۰۲/۶ دلار در آبان ۱۳۸۶ (بدون کرایه حمل)،
- قیمت دان سویا آمریکا از مبلغ ۲۲۳/۱ دلار به‌ازای هر تن در شهریور ۱۳۸۵ به ۳۹۵/۴ دلار در آبان ۱۳۸۶ (بدون کرایه حمل)،
- قیمت کنجاله سویا آرژانتین از مبلغ ۲۱۵ دلار به‌ازای هر تن در شهریور ۱۳۸۵ به ۳۴۲ دلار در شهریور ۱۳۸۶ (بدون کرایه حمل).

به ارقام فوق‌الذکر باید مبلغ ۱۰۰ تا ۱۳۰ دلار نیز به‌عنوان کرایه حمل اضافه شود.

در کشور ما برای کاهش آثار افزایش قیمت‌ها، بخش‌هایی از نیاز تولیدکنندگان با واردات یارانه‌ای جو، ذرت، دانه سویا و کنجاله سویا و همچنین جایگزینی ذرت و گندم به جای بخشی از جو مورد نیاز تأمین گردید.

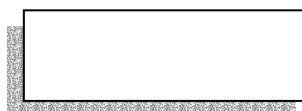
به‌رغم تمامی این اقدامات، به‌دلیل افزایش در قیمت تمام شده (افزایش هزینه خوراک دام و طیور، حمل‌ونقل، نیروی انسانی و سایر عوامل تولید)، افزایش در قیمت محصولات پروتئینی اجتناب‌ناپذیر بوده و در شهریور ماه سال ۱۳۸۷ قیمت گوشت مرغ ۲۸۵۰۰ ریال به‌ازای هر کیلو برای مصرف‌کننده و شیرخام (۳/۲ درصد چربی و درب کارخانه) ۴۱۰۰ ریال برای خرید از تولیدکننده تعریف شده است که علی‌القاعده این ارقام حدود ۲۵ درصد از ارقام واقعی کمتر می‌باشد.

شیریارانه‌ای یکی از موضوعاتی است که باید برای آن چاره‌ای جدی اندیشید. هم‌اکنون حدود ۱۲۰۰ هزار تن شیر یارانه‌ای و ۱۵۰ هزار تن شیر موسوم به شیر مدارس تولید و توزیع می‌گردد

که عملاً با روش‌های غلط توزیع، هم کرامت انسانی شهروندان را خدشه‌دار کرده و هم به درستی در اختیار جامعه هدف قرار نمی‌گیرد و علاوه بر آن تالی فاسد بسیاری را در سیستم تولید و توزیع کشور ایجاد نموده است. به نظر می‌رسد که اگر شیریارانه‌ای و شیرمدارس نیز با سایر تولیدات یکسان‌سازی شده و آزادسازی شیر صورت گیرد و قیمتی مناسب برای تولیدات در نظر گرفته شود و دولت شیوه حمایت خود را تغییر داده و به اصطلاح یارانه‌ها را هدفمند نماید، به سالم‌سازی چرخه «تولید - مصرف» کمک خواهد شد.

طبق برنامه تنظیمی ستاد تنظیم بازار، مقرر است که شرکت پشتیبانی امور دام در شرایط خاص نسبت به جمع‌آوری مازاد تولید گوشت قرمز و مرغ اقدام و در شرایط کمبود، نسبت به توزیع آن اقدام نماید. براساس تجربیات سال‌های گذشته، همه مسئولین مرتبط با تنظیم بازار، اطلاعات لازم درخصوص زمان‌های بحرانی در مناسبت‌های خاص را دارند و می‌دانند که در ایام عیدنوروز، ماه مبارک رمضان و محرم‌الحرام، تقاضای بازار نسبت به مواد پروتئینی افزایش جهشی خواهد داشت و ضرورت دارد قبل از ورود به این ایام، نسبت به توزیع محصولات پروتئینی جمع‌آوری شده، اقدام کنند. لکن بوروکراسی اداری و نظام دیوان‌سالاری موجود، ایفای وظایف را با تأخیر مواجه می‌کند و معمولاً وقتی به این امر پرداخته می‌شود که بحران به وجود آمده است. در سال ۱۳۸۷ نیز این امر اتفاق افتاد و مثلاً قیمت هر کیلوگرم گوشت مرغ تا ۳۷۰۰۰ ریال هم افزایش یافت و از دهه دوم ماه رمضان نیز مجدداً شاهد بودیم که به دلیل اشباع بازار، مجدداً قیمت‌ها نسبت به شهریور ماه کاهش یافته و به رقمی کمتر از ۲۷۰۰۰ ریال رسید و تراژدی غم‌انگیز نارضایتی تولیدکننده - مصرف‌کننده بار دیگر تکرار شد.

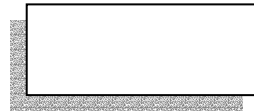
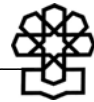
۱. ضرورت برنامه‌ریزی در جهت تنظیم طرح‌های واقعی و عملی خودکفایی گوشت قرمز، گوشت سفید، تخم‌مرغ و شیر با توجه به محدودیت ظرفیت تأمین دانه و علوفه کشور و افزایش سرمایه‌گذاری برای افزایش ظرفیت تولید علوفه در کشور،

۲. تدوین روش‌های پرداخت یارانه‌های تولید و صادرات براساس عملکرد واقعی تولید با کیفیت و کمیت به‌جای تخصیص آن به نهاده‌ها و عوامل تولید و افزایش میزان آن،

۳. به رسمیت شناختن شکل‌های واقعی تولیدکنندگان عرصه دام و طیور و توانمندسازی این شکل‌ها به منظور اعطای اختیارات، مسئولیت، پاسخ‌گویی و مشارکت این شکل‌ها در تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری،

۴. تعریف تولید برمبنای سهم تولید برای مصرف داخل کشور و همچنین تعریف سهم صادرات از مجموع تولید،
۵. حذف قیمت‌گذاری محصولات تولیدی زیربخش دام و طیور و تعریف آن براساس عرضه و تقاضا،
۶. واگذاری کلیه سردخانه‌ها، کشتارگاه‌ها، کارخانجات خوراک دام و طیور به تشکل‌های زیربخش دام و طیور،
۷. حذف تصدی‌گری وزارت جهاد کشاورزی در زیربخش دام و طیور و واگذاری شرکت‌های پشتیبانی امور دام کشور و خدمات حمایتی به تشکل‌های این زیربخش،
۸. واگذاری اعطای مجوزهای سرمایه‌گذاری زیر بخش دام و طیور به سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی براساس برنامه‌ریزی‌های آمایش و تحت نظارت وزارت جهاد کشاورزی،
۹. تأمین نقدینگی مورد نیاز برای تأمین سرمایه ثابت و سرمایه در گردش این بخش توسط سیستم بانکی حداکثر در ۳ ماهه اول هر سال،
۱۰. تسریع در تصویب قانون نظام دامپروری کشور،
۱۱. سپردن واردات و صادرات فراورده‌های دام و طیور به تشکل‌ها و توجه جدی به توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی مورد نیاز زیربخش دام و طیور،
۱۲. تجهیز و نوسازی صنعت تولید دام و طیور و به‌کارگیری ظرفیت‌های خالی در این عرصه‌ها،
۱۳. تنظیم تعرفه‌های واردات فراورده‌ها و نهاده‌ها با مشارکت تشکل‌ها و حذف تعرفه و عوارض صادرات تولیدات و فراورده‌های دام و طیور و پرداخت یارانه‌های صادراتی،
۱۴. ایجاد یکپارچگی حلقه‌های تولید در صنعت طیور (مراکز اجداد، مادر، جوجه یکروزه، تولیدکنندگان مرغ و تخم‌مرغ و صنایع جانبی)،
۱۵. توسعه کارخانجات خوراک دام و طیور به‌منظور افزایش بهره‌وری از دانه و علوفه،
۱۶. جهت‌گیری برنامه‌های وزارت جهاد کشاورزی به سوی تجمیع واحدهای تولیدی و کلان‌سازی مالکیت‌ها (به‌صورت مشاع و یا سایر روش‌ها) برای افزایش بهره‌وری و تجدید نظر در روش‌های دامداری و نظام‌مند کردن دامداری‌های روستایی و عشایری،
۱۷. تنظیم برنامه‌ها و سرمایه‌گذاری‌ها در قالب آمایش سرزمین و مزیت‌های نسبی منطقه‌ای توسط وزارت جهاد کشاورزی،
۱۸. توسعه سرمایه‌گذاری در زیربخش دام و طیور،
۱۹. اصلاح ساختار نظام عرضه و توزیع محصولات پروتئینی و ایجاد شرایط بهداشتی و همچنین شرایط رقابتی،
۲۰. ضرورت پرداختن به ارتقای شاخص‌های بهداشتی و درمانی در این زیربخش.

۱. معاونت امور دام، وزارت جهاد کشاورزی، ۱۳۸۷.
۲. سند ملی توسعه بخش کشاورزی.
۳. مرکز آمار ایران، ۱۳۸۷.
۴. معاونت آب و خاک و صنایع وزارت جهاد کشاورزی.
۵. معاونت امور تولیدات گیاهی وزارت جهاد کشاورزی.
۶. سازمان بهره‌وری کشور، ۱۳۸۷.

:

: وضعیت صنعت دام و طیور کشور

: مطالعات زیربنایی (گروه کشاورزی)

: گروه کارشناسان

: الهه سلیمانی

: عباس رجائی، حسین صفایی

: کمیسیون کشاورزی

: اصغر معادی رودسری

:

:

// :